

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การอพยพเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดนเข้ามาในประเทศไทยได้เกิดขึ้นตลอดมา ในประวัติศาสตร์ชาติไทยได้กวาดค้อนเอาผู้คนชาวพม่าและลาวเข้ามาเป็นเชลยในยุคสมัยการทำสงครามขยายอาณาเขต การลี้ภัยเข้ามาอย่างคั่งเนื่องของคนจีนสมัยอยุธยา การอพยพเคลื่อนย้ายเข้ามาทำงานเหมืองและตั้งหลักแหล่งถาวรเป็นชุมชนขนาดใหญ่ของคนมอญบริเวณจังหวัดกาญจนบุรี นอกจากนี้ยังมีการอพยพเข้ามาด้วยสาเหตุต่างๆ เช่น กลุ่มที่หนีภัยสงครามในสมัยสงครามอินโดจีน กลุ่มหนีภัยการเมืองภายในและการสู้รบในประเทศพม่า

ปัจจุบัน รูปแบบการอพยพข้ามพรมแดนเข้ามายังประเทศไทยเป็นการลี้ภัยเข้ามาของแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน อันเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการเมือง การสู้รบภายในประเทศ รวมถึงสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำซึ่งเป็นปัจจัยผลักดันให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นออกนอกประเทศเพื่อแสวงหาความปลอดภัยและสิ่งที่ดีกว่า การที่ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีพรมแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านหลายประเทศเป็นระยะทางยาวทำให้ยากต่อการควบคุมป้องกัน การอพยพข้ามพรมแดนเป็นไปได้โดยง่ายจึงมีการอพยพลี้ภัยเข้ามาเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะชายแดนด้านประเทศพม่า มีชาวพม่าผู้ย้ายถิ่นนับแสนคนเข้ามาและตั้งถิ่นฐานก่อนข้างถาวร หรือกลายสภาพเป็นแรงงานอพยพเคลื่อนย้ายเข้าสู่เมืองใหญ่ๆ

จากความต้องการว่าจ้างแรงงานต่างชาติในกิจการภาคธุรกิจต่าง ๆ ในประเทศไทย ทั้งที่เป็นความขาดแคลนจริงในงานประเภทที่คนไทยไม่ต้องการทำ และความต้องการแฝงคือเพียงเพื่อให้ได้แรงงานราคาถูกเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจ ทำให้แรงงานต่างชาติรวมทั้งครอบครัวหรือผู้ติดตามยังคงต้องมืออยู่ในประเทศไทยต่อไป การที่มีผู้ย้ายถิ่นเข้ามาอยู่เป็นจำนวนมากและขาดการจัดการอย่างเป็นระบบทำให้เกิดผลกระทบขึ้นหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านความมั่นคงและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ปัญหาสาธารณสุข และปัญหาทางสังคมต่าง ๆ ในสภาพการณ์ดังกล่าวนี้ จึงจำเป็นต้องหาแนวทางแก้ไขและป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นได้ต่อไป

เพื่อแก้ปัญหาแรงงานต่างชาติ รัฐบาลไทยได้มีมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2539 ผ่อนผันให้มีการจ้างแรงงานต่างชาติ จาก 3 ประเทศ คือ พม่า เขมร และลาว โขอนุญาติให้มีการ

จ้างได้ชั่วคราว ในบางอาชีพ ใน 43 จังหวัด ผลจากการดำเนินงานตามมาตรการดังกล่าว ทำให้เกิดการรวมตัวเป็นชุมชนคนต่างชาติขึ้นตามแหล่งที่มีการว่าจ้างแรงงาน และจำนวนแรงงานต่างชาติเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จากประมาณการพบว่า น่าจะมีแรงงานต่างชาติในประเทศไทยไม่ต่ำกว่า 1 ล้านคน ซึ่งในจำนวนนี้เป็นแรงงานชาวพม่ามากที่สุดถึง 700,000-800,000 คน (กฤษฎา อาชวนิชกุล, 2539)

วิกฤตการณ์ด้านเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับประเทศไทย ส่งผลให้ความต้องการว่าจ้างแรงงานในประเทศไทยลดลง รัฐบาลไทยได้ใช้มาตรการเข้มงวดกับแรงงานต่างชาติผิดกฎหมายโดยมีการตรวจจับและผลักดันอย่างต่อเนื่อง จำนวนแรงงานต่างชาติในประเทศไทยทั้งที่ถูกกฎหมายและไม่ถูกกฎหมายมีแนวโน้มลดลง เห็นได้จากการสำรวจของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมร่วมกับหอการค้าจังหวัดและสภาอุตสาหกรรมจังหวัดเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2541 พบว่ามีแรงงานต่างชาติในประเทศไทยจำนวน 761,114 คน และผลจากการศึกษาของศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชียฯ ร่วมกับกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2542 พบว่ามีความต้องการแรงงานต่างชาติในประเทศไทยจำนวน 350,050 คน

แนวโน้มการแก้ปัญหาแรงงานต่างชาติ ในอนาคตเมื่อสิ้นสุดระยะการผ่อนผันให้จ้างแรงงานต่างชาติ แต่หากยังมีความจำเป็นที่จะต้องจ้างแรงงานต่างชาติอยู่ ก็จะต้องให้มีการนำเข้าแรงงานอย่างถูกต้องและเป็นระบบ นอกจากนี้ยังมีการพูดถึงแนวทางให้บริเวณชายแดนบางแห่งเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษและการอนุญาตให้ผู้ย้ายถิ่นเข้ามาทำงานแบบไป-กลับได้ตามบริเวณชายแดน โดยการทำใบอนุญาตผ่านแดนชั่วคราว ทั้งนี้เพื่อช่วยป้องกันไม่ให้เกิดการลักลอบเดินทางลักเข้ามาในประเทศไทย เมื่อถึงเวลานั้นแรงงานต่างชาติจะถูกจัดให้อยู่ในระบบ จึงน่าจะได้รับความคุ้มครอง และได้รับบริการต่าง ๆ ตามสิทธิที่ควรจะได้รับ

เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับเด็กต่างชาติในประเทศไทย พบว่า ในจำนวนคนต่างชาติในประเทศไทยทั้งหมด อย่างน้อย 1 ใน 4 เป็นเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี (เปรมใจ วังศิริไพศาล, 2539) เด็กเหล่านี้ย้ายถิ่นเข้ามาด้วยเหตุผลหลากหลาย จึงทำให้เด็กมีสภาพการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นการย้ายติดตามพ่อแม่หรือครอบครัวที่เข้ามาประกอบอาชีพในประเทศไทย การเข้ามาเองโดยลำพัง หรือการเข้ามาโดยกระบวนการของนายหน้าจัดหางาน นอกจากนี้ยังมีเด็กไร้สัญชาติที่เกิดจากพ่อไทย-แม่ต่างชาติหรือพ่อต่างชาติ-แม่ไทย เด็กที่พ่อแม่เสียชีวิตหรือกำลังจะเสียชีวิตด้วยโรคเอดส์ในอนาคตอันใกล้อีกจำนวนไม่น้อย เด็กเหล่านี้เติบโตขึ้นในสถานะยากลำบาก ครอบครัวแตกแยก บางคนต้องทำงานหาเลี้ยงชีพและดำเนินชีวิตตามลำพัง ไม่มีความหวังที่ชัดเจนว่าในอนาคตจะได้กลับไปสู่ประเทศของตนหรือจะไปตั้งถิ่นฐานยังที่ใด ประเทศไทยเองก็ไม่มีนโยบายที่จะรับไว้อย่างถาวร ในสถานะการดังกล่าว รวมทั้งสถานภาพผิดกฎหมายทำให้จ่ายต่อการถูกกดขี่ และถูกละเมิดสิทธิต่างๆ ไม่ได้รับสิทธิ

แม้แต่ขั้นพื้นฐาน ทั้งในเรื่องการศึกษาและสุขภาพอนามัย ซึ่งเป็นการซ้ำเติมสภาวะยากลำบากที่ต้องเผชิญอยู่แล้ว

จากสภาพปัญหาที่เป็นอยู่ ได้มีการให้ความช่วยเหลือจากหลายๆฝ่าย เช่น องค์การนานาชาติ องค์การการกุศล องค์การพัฒนาเอกชน รวมทั้งภาครัฐบาลของไทย มีการจัดบริการด้านสุขภาพอนามัย การให้ความสงเคราะห์เรื่องต่างๆ รวมทั้งได้มีความพยายามในการที่จะจัดการศึกษาให้แก่เด็กต่างชาติ แต่การให้ความช่วยเหลือยังขาดข้อมูลที่ได้จากการศึกษาอย่างเป็นระบบ ในฐานะที่ประเทศไทยเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติที่ให้การรับรองอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1992 ซึ่งระบุว่า "รัฐพึงให้บริการแก่เด็กทุกคนตามสิทธิขั้นพื้นฐาน ไม่ว่าจะเป็นสมาชิกของกลุ่มเชื้อชาติ ศาสนา ชาติพันธุ์ โคล" จึงเป็นหน้าที่ของรัฐบาลไทยที่จะต้องทำให้เด็กเหล่านี้ได้รับบริการและการพัฒนาตามสิทธิแห่งความเป็นมนุษย์ โดยไม่เลือกปฏิบัติเพียงเพราะความแตกต่างทางเชื้อชาติหรือเหตุผลทางการเมือง การช่วยเหลือเหล่านี้ นอกจากจะเป็นการ ป้องกันปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสังคมไทยโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นปัญหาสาธารณสุข เช่น โรคติดต่อต่างๆ ปัญหาด้านสังคมวัฒนธรรม เช่น ความแตกแยกเกลียดชังทางเชื้อชาติที่จะส่งผลต่อเนื่องให้ เกิดอาชญากรรม และความไม่สงบสุขในสังคมแล้ว ยังจะทำให้นานาชาติยอมรับบทบาทของประเทศไทยด้านสิทธิมนุษยชน อานิสงส์นี้จะส่งผลถึงแรงงานไทยจำนวนไม่น้อยที่กำลังเผชิญความยากลำบากในต่างแดน

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะนักการศึกษา จึงสนใจที่จะประเมินความต้องการของเด็กต่างชาติเพื่อให้เข้าใจสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความต้องการด้านการศึกษา เพื่อจะทำให้ได้ข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการให้ความช่วยเหลือให้เด็กได้รับการพัฒนา รวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนและกำหนดนโยบายในอนาคต ดังจะเห็นได้จากการแก้ปัญหาเกี่ยวกับคนต่างชาติที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยในอดีตของรัฐบาลไทยที่ได้ใช้นโยบายทางการศึกษาเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหา เช่น การผสมกลมกลืนเข้ากับชุมชนไทยโดยใช้การผสมผสานด้านวัฒนธรรมและการศึกษา และการให้รางวัลเอกลักษณ์แห่งชาติโดยสนับสนุนให้รักษาวัฒนธรรมประเพณีประจำชาติและจัดการศึกษาเพื่อเตรียมพร้อมให้คนต่างชาติ ได้กลับไปใช้ชีวิตในถิ่นฐานเดิมของตนเมื่อถึงเวลาที่เหมาะสม

1.1.1 การประเมินความต้องการจำเป็น (Needs Assessment)

การประเมินความต้องการจะทำให้ได้สารสนเทศที่นำไปสู่การกำหนดนโยบายหรือการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ (Witkin, 1995) โดยเฉพาะโครงการด้านบริการสังคมหรือโครงการที่มีผลกับคนจำนวนมากยังมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (นิตา ชูโต, 2539) ซึ่ง

ความคิดเห็นของแต่ละฝ่ายอาจจะแตกต่างกัน การประเมินความต้องการทั้งที่ชนะของผู้ให้และผู้รับ จะทำให้สามารถจัดบริการและให้ความช่วยเหลือได้อย่างเหมาะสมและไม่สูญเปล่า

ในกระบวนการประเมินความต้องการ คือ ต้องทำการรวบรวมข้อมูลที่บ่งบอกถึงความต้องการ ความสำคัญของขั้นรวบรวมข้อมูลอยู่ที่ต้องรวบรวมข้อมูลให้ได้ครบถ้วนครอบคลุมมากที่สุด ก่อนที่จะนำไปจัดอันดับเพื่อตัดสินว่าความต้องการใดสำคัญหรือเป็นเรื่องเร่งด่วนที่สุด ซึ่งการจัดอันดับนี้เองที่ทำให้การประเมินความต้องการแตกต่างจากการวิจัยหรือการสำรวจ โดยการวิจัยหรือสำรวจเป็นการรวบรวมข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการ โดยไม่จำเป็นต้องตัดสินหรือจัดอันดับความสำคัญ

ในการประเมินความต้องการ ผู้ให้ข้อมูลอาจมีส่วนร่วมในกระบวนการประเมินได้หลายระดับ คือ ผู้ให้ข้อมูลมีส่วนร่วมในขั้นการให้ข้อมูลและผู้ประเมินนำมาวิเคราะห์และสรุปผลเอง ผู้ให้ข้อมูลกับผู้ประเมินทำการจัดอันดับความสำคัญและสรุปผลร่วมกัน นอกจากนี้ยังมีวิธีการประเมินสถานะชุมชนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Appraisal หรือ PRA) หลักการคือชุมชนจะมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิดตลอดกระบวนการ โดยผู้ประเมินมีหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวกมากกว่าที่จะออกความคิดเห็น เป็นวิธีที่เชื่อว่าจะทำให้ได้รู้ความต้องการที่แท้จริง (Authentic Need) แต่วิธีนี้มีข้อจำกัดคือต้องใช้เวลานานและใช้ได้อย่างเหมาะสมกับการประเมินชุมชนที่มีองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งระดับหนึ่งเท่านั้น

การเลือกใช้กระบวนการและเทคนิควิธีในการประเมิน ผู้ประเมินต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบและความเหมาะสมต่าง ๆ ทั้งด้านเนื้อหาและคุณลักษณะของแหล่งข้อมูล

1.1.2 เทคนิควิธีที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อประเมินความต้องการ

เทคนิควิธีที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อประเมินความต้องการ จำแนกตามแหล่งข้อมูลได้ 2 ประเภท คือ วิธีการเก็บข้อมูลรายบุคคล และ ข้อมูลรายกลุ่ม แต่ละประเภทมีรายละเอียดและข้อดีข้อด้อยแตกต่างกัน ดังนี้

1.1.2.1 เทคนิคการเก็บข้อมูลรายบุคคล

เป็นวิธีที่ผู้ประเมินเก็บรวบรวมข้อมูลรายบุคคล แล้วผู้ประเมินนำมาทำการวิเคราะห์เป็นความคิดเห็นของกลุ่ม วิธีเก็บข้อมูลรายบุคคล ที่ใช้กันอยู่ทั่วไป เช่น

แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นวิธีที่ให้ผู้ตอบแบบสอบถามที่ผู้ประเมินสร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ข้อดีคือง่าย สะดวก ประหยัดค่าใช้จ่าย และเวลา แต่ข้อด้อยคือยากที่จะสร้างแบบสอบถามให้มีเนื้อหาครอบคลุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาความคิดเห็นของคนต่างวัฒนธรรมที่มีกรอบวิธีคิดแตกต่างออกไป

การสัมภาษณ์รายบุคคล (Individual interview) เป็นวิธีที่ได้ข้อมูลละเอียดครอบคลุมใช้ได้ทั่วไปแม้แต่ใช้กับผู้ตอบที่มีข้อจำกัดด้านการอ่าน การเขียน แต่มีจุดอ่อนคือต้องใช้เวลา

ค่าใช้จ่ายสูง ต้องการผู้สัมภาษณ์ที่มีทักษะ นอกจากนั้นความไม่คุ้นเคยระหว่างผู้ตอบและผู้สัมภาษณ์ อาจจะทำให้ได้ข้อมูลไม่คึก

ระเบียบวิธีแบบคิว (Q-methodology) หรือเทคนิคคิวคิว (Q-technique) เป็นวิธีการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็น ทศนคติและบุคลิกภาพทางจิตวิทยาของบุคคล ด้วยการให้ผู้ตอบแบ่งกลุ่มข้อความหรือสิ่งของออกเป็นกลุ่มและแต่ละกลุ่มจะมีค่าบอกระดับความสำคัญอาจจะเป็นค่าเชิงคุณภาพหรือเชิงปริมาณ เช่น เห็นด้วยอย่างมากจนถึงเห็นด้วยน้อยที่สุด หรือใช้บอกค่าเป็นตัวเลขจากมากไปหาน้อย หลังจากนั้นผู้ประเมินจะนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้สถิติประเภทต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์ของการประเมิน ข้อดีคือเป็นวิธีที่ใช้จัดอันดับความสำคัญของข้อมูลได้ดี (Ranking) และเห็นได้ชัดเจน (Precise) ผู้ตอบสามารถเข้าใจและปฏิบัติได้ง่าย ผู้ตอบมีส่วนร่วมในการประเมิน และสามารถใช้วิธีการวิเคราะห์ทางสถิติทำให้มีความเชื่อถือ ข้อด้อยคือใช้เวลานานในการเก็บข้อมูล และเนื่องจากในกระบวนการเก็บข้อมูลที่ได้จากการตอบของแต่ละบุคคลเป็นการพิจารณามิตระดับความสำคัญของข้อความเพียงอย่างเดียว จึงไม่เหมาะสมที่จะนำมาศึกษาในเรื่องที่ค่าเฉลี่ยและการกระจายมีความสำคัญ (Kerlinger, 1973)

1.1.2.2 เทคนิคการเก็บข้อมูลรายกลุ่ม เป็นวิธีที่นำผู้เกี่ยวข้องมาอยู่รวมกันและร่วมกันให้ข้อมูลหรือแสดงความคิดเห็นและสรุปเป็นความคิดเห็นของกลุ่ม ผู้ประเมินหรือนักวิจัยสามารถอธิบายและชี้แจงให้ผู้ร่วมกระบวนการเข้าใจวัตถุประสงค์และวิธีการได้ง่ายกว่าวิธีอื่น ในส่วนผู้ให้ข้อมูลเอง ปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มจะกระตุ้นให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นได้อย่างกว้างขวาง กลุ่มผู้ร่วมแสดงความคิดเห็น มาจากหลาย ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ให้ ผู้รับบริการ ผู้บริหาร สมาชิกองค์กร ผู้กำหนดนโยบาย ผู้เชี่ยวชาญ หรือตั้งเป็นคณะกรรมการเพื่อประเมินความต้องการขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และเนื้อหาของเรื่องที่ต้องการประเมิน กระบวนการกลุ่มที่ใช้เป็นพื้นฐานในการประเมินความต้องการที่นิยมใช้ เช่น

1) เทคนิคการรวมกลุ่มชุมชน (Community group forum) เป็นเทคนิคที่ใช้กับคนกลุ่มใหญ่ ได้ถึง 50 คน โดยนำคนในชุมชนมาชุมนุมกันเพื่อระดมความคิดเห็น มีข้อดีคือได้มุมมองจากหลายฝ่าย มีการอภิปราย ข้อด้อยคือ ต้องการการเตรียมการ และการเผชิญหน้าอาจมีอิทธิพลทางความคิด (Witkin, 1995)

2) เทคนิคกลุ่มสนทนินัย (Nominal group technique) เป็นเทคนิคที่ใช้กับคนกลุ่มเล็กไม่เกิน 10 คน โดยวิธีการซึ่งให้ผู้ร่วมกระบวนการแสดงความคิดเห็นโดยการเขียนลงบนกระดาษ จากนั้นนำความคิดเห็นของทุกคนมาเขียนลงกระดาษ และอภิปรายหาข้อสรุป ข้อดีคือเป็นวิธีที่ง่ายและสามารถลดอิทธิพลทางความคิด แต่ข้อด้อยคือได้ข้อมูลที่จำกัดซึ่ง

3) เทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus group interview) เป็นวิธีที่เหมาะสมกับการรวบรวมข้อมูลประเภทความคิดเห็น ข้อมูลที่ยังไม่มีผู้ศึกษาไว้มากนัก ซึ่งจะทำให้ได้เนื้อหาครอบคลุม (Coverage) รวมทั้งอาจจะได้ข้อมูลที่ไม่ได้คาดคิดไว้ก่อน วิธีการคือจัดกลุ่มสนทนา โดยผู้ร่วมสนทนา

จำนวน 6 - 12 คน ผู้ดำเนินการสนทนาเป็นผู้เริ่มประเด็นคำถาม และให้สมาชิกที่ร่วมสนทนาแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นเดียวกัน ข้อดีคือไม่จำเป็นต้องใช้ทักษะการอ่านการเขียน ผลวัตรภายในกลุ่มจะกระตุ้นให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็นออกมาโดยการอภิปรายตีความกันเองภายในกลุ่ม และการที่ผู้ให้ข้อมูลอยู่รวมกันเป็นกลุ่มจะทำให้สามารถลดปัญหาความไม่คุ้นเคยระหว่างผู้เก็บข้อมูลและผู้ให้ข้อมูล ความข้อดีคือไม่เหมาะสมที่จะนำมาศึกษาเรื่องที่มีความละเอียดอ่อนเนื่องจากผู้สนทนาอาจจะไม่อยากแสดงความคิดเห็น (Morgan, 1988) และไม่สามารถใช้จัดอันดับความสำคัญของข้อมูลได้ดัดนัก

4) เทคนิคเดคัม (Developing the curriculum หรือ DECUM) เป็นวิธีการพัฒนาหลักสูตรโดยการนำบุคคลภายนอกที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาอาชีพที่ต้องการพัฒนาหลักสูตรมาวิเคราะห์หาสมรรถภาพที่พึงประสงค์ในการทำงาน และนำไปเป็นข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งสมรรถภาพหมายถึงความรู้ ความสามารถ ทักษะการทำงาน รวมทั้งเจตคติที่จะให้เกิดความสำเร็จในการทำงาน ข้อดีคือผล การวิเคราะห์เป็นแผนภาพที่เข้าใจง่าย ข้อดีคือข้อค้นพบให้รายละเอียดไม่มากนัก และใช้ไม่ได้กับทุกตำแหน่งงาน รวมทั้งต้องการผู้ดำเนินการที่ผ่านการฝึกฝนมาแล้ว

5) เทคนิคเดลฟาย (Delphi) เป็นเทคนิคที่ใช้ในการทำนายเหตุการณ์และความเป็นไปได้ในอนาคต โดยอาศัยฉันทามติของผู้เชี่ยวชาญ ผู้เชี่ยวชาญจะตอบแบบสอบถาม 2 - 4 รอบ รอบที่ 1 เป็นแบบสอบถามปลายเปิดเพื่อระดมความคิดเห็น โดยผู้ดำเนินการสร้างแบบสอบถามปลายปิดส่งให้ผู้เชี่ยวชาญ นำคำตอบมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและการกระจายของคำตอบ จากนั้นส่งผลการวิเคราะห์กลับไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาเป็นรอบที่ 2 ว่าความคิดเห็นของตนอยู่ที่ใดเมื่อเทียบกับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่มีความคิดเห็นแตกต่างจากกลุ่มอาจเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อให้สอดคล้องกับกลุ่ม หรือถ้ายืนยันคำตอบเดิมต้องให้เหตุผลและส่งกลับไปให้ผู้ดำเนินการ ทำเช่นเดียวกันนี้ไปจนไม่มีการเปลี่ยนแปลงคำตอบ แล้วจึงสรุป อภิปรายผล ข้อดีของเดลฟายคืออิทธิพลทางความคิดและผู้ตอบมีโอกาสไตร่ตรองเป็นเวลานาน ข้อเสียคือต้องใช้เวลานาน ข้อมูลอาจขาดหายไปในช่วงกระบวนการวิจัย และมีแรงกดดันแฝง ทำให้ตอบคล้อยตามกลุ่ม

6) เทคนิคกลุ่มอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic group) เป็นการระดมความคิดเห็นและจัดอันดับ ความสำคัญโดยใช้ระบบการสื่อสารเช่น โทรศัพท์ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail) หรือคอมพิวเตอร์แบบเครือข่ายโดยผู้ตอบไม่ต้องเผชิญหน้ากัน มีการอภิปรายและจัดอันดับข้อมูล ข้อดีคือไม่มีอิทธิพลทางความคิด ข้อเสียคือต้องการใช้สถานที่และอุปกรณ์การสื่อสาร ข้อมูลที่ได้เป็นความคิดเห็นในขณะนั้น ผู้ตอบไม่มีเวลาไตร่ตรองนาน

7) การสร้างแผนที่แนวคิด (Concept mapping) เป็นเทคนิคที่ใช้วิเคราะห์ความคิดของกลุ่มคนจำนวนมาก มีขั้นตอนสำคัญคือขั้นการระดมความคิดเห็น (Brain storming) เพื่อให้ได้ประเด็นความคิดย่อย ๆ จากนั้นให้ผู้ตอบแต่ละคนจัดกลุ่มประเด็นที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน และให้ค่าความสำคัญแต่ละประเด็น (Sorting & Rating) เมื่อได้ความคิดระดับบุคคลแล้ว ผู้ประเมินนำมาวิเคราะห์ร่วมกันเป็นความคิดของกลุ่ม ผลการวิเคราะห์เป็นแผนภาพกลุ่มความคิดเห็นที่สัมพันธ์กัน และแสดงค่า

ความสำคัญทั้งระดับกลุ่มประเด็นและระดับประเด็นย่อย ข้อดีคือผลการวิเคราะห์ที่เป็นแผนภาพที่เข้าใจง่ายและผู้ตอบมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการ ข้อคือคือต้องใช้คอมพิวเตอร์ โปรแกรมวิเคราะห์ ผู้ดำเนินการที่มีความรู้ในโปรแกรมการวิเคราะห์ ข้อมูลที่ได้เป็นความคิดเห็นในเวลาสั้นๆ ผู้ตอบไม่มีโอกาสไตร่ตรองนาน

จะเห็นได้ว่าแต่ละเทคนิควิธีมีข้อดีข้อด้อยแตกต่างกัน บางเทคนิคให้ข้อมูลที่เป็นเพียงประเด็นความต้องการ บางเทคนิคสามารถบอกระดับความสำคัญของประเด็น และยังมีอีกหลายวิธีที่วิเคราะห์ได้ถึงสาเหตุและผลกระทบของปัญหา การนำมาใช้ต้องให้เหมาะสมกับเรื่องที่จะศึกษารวมทั้งเหมาะสมกับธรรมชาติของแหล่งข้อมูล การประเมินความต้องการของเด็กต่างชาติ นอกจากมีข้อจำกัดในด้านการใช้ภาษาแล้วยังเป็นการศึกษาข้ามวัฒนธรรม วัฒนธรรมไม่ได้หมายถึงแค่ขนบธรรมเนียมประเพณีหรือภาษาเท่านั้น ยังมีความหมายรวมไปถึงวิถีคิด วิถีปฏิบัติ ความเชื่อต่าง ๆ การใช้แบบสอบถามเป็นวิธีที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดต่าง ๆ จึงเป็นวิธีที่ไม่เหมาะสมเนื่องจากคนผู้ย้ายถิ่นข้ามชาติมีวิถีคิด วิถีปฏิบัติ มีความเชื่อเฉพาะกลุ่มของตนเอง การสัมภาษณ์ ความไม่คุ้นเคยของผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์ อาจทำให้ได้ข้อมูลที่ไม่ดีนัก รวมทั้งการตีความความเข้าใจของผู้วิจัยอาจไม่ถูกต้อง ส่วนกระบวนการกลุ่มหลาย ๆ วิธี เช่น เทคนิคกลุ่มสมมติ (NGT) เทคนิคเดลฟาย (Delphi) เทคนิคกลุ่มสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic group) เทคนิคการสร้างแผนที่แนวคิด (Concept mapping) ฯลฯ ส่วนต้องการทักษะการอ่าน การเขียน รวมทั้งการตีความที่ค่อนข้างลึกซึ้ง จึงไม่เหมาะกับกลุ่มตัวอย่างที่มีข้อจำกัดด้านการอ่าน การเขียน ส่วนเทคนิคสนทนากลุ่มจะทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นมีการอภิปรายตีความกันเองภายในกลุ่มความคิดเห็น กระบวนการกระตุ้นกันเองภายในกลุ่มจะทำให้ได้ข้อมูลหลากหลายและครอบคลุม และลดปัญหาที่เกิดจากความไม่คุ้นเคยกันของผู้ประเมิน นอกจากนั้นยังเหมาะสมกับใช้รวบรวมประเด็นที่ยังไม่มีผู้ศึกษาไว้มากนัก แม้จะมีข้อจำกัดในเรื่องไม่สามารถจัดอันดับข้อมูลได้ดีนัก ส่วนระเบียบวิธีคิวแม้ว่าจะไม่เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างที่มีข้อจำกัดด้านการอ่าน การเขียน แต่มีข้อดีคือจัดอันดับความสำคัญได้ดี เป็นวิธีที่ผู้ให้ข้อมูลสามารถทำความเข้าใจและปฏิบัติตามได้ไม่ยากนัก เป็นวิธีที่สนุกสนาน ไม่น่าเบื่อ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะประเมินความต้องการของเด็กต่างชาติชาวพม่าในฐานะผู้รับบริการ ด้วยการผสมผสานใช้เทคนิควิธีสนทนากลุ่มและการจัดอันดับแบบคิว โดยใช้เทคนิคสนทนากลุ่มในการรวบรวมประเด็นความต้องการและสภาพปัญหาให้ได้ครอบคลุม และใช้ระเบียบวิธีคิวเพื่อจัดเรียงอันดับความสำคัญของความต้องการ โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.1.1 เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นของเด็กต่างชาติชาวพม่าที่อาศัยอยู่ในบริเวณจังหวัดระนองโดยใช้เทคนิคการสนทนากลุ่มและระเบียบวิธีทิว

1.2.2 เพื่อศึกษาประสิทธิผลของการผสมผสานการใช้เทคนิคสนทนากลุ่มและระเบียบวิธีทิวในการประเมินความต้องการ

1.3 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความต้องการตามการรับรู้ของผู้ย้ายถิ่นที่มีอายุไม่เกิน 18 ปี ตามนิยามของคำว่า “เด็ก” ขององค์กรเพื่อพิทักษ์สิทธิเด็กสากล (UNICEF) โดยจัดการสนทนากลุ่มเพื่อรวบรวมความต้องการของผู้ย้ายถิ่น และทำการจัดเรียงอันดับความสำคัญของความต้องการต่าง ๆ โดยวิธีการจัดอันดับแบบทิว

1.3.1 ตัวแปรต้น คือ ภูมิหลังของผู้ย้ายถิ่นที่น่าจะส่งผลต่อความต้องการ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระยะเวลาการเข้ามาพำนักในประเทศไทย สถานภาพการทำงาน สภาพแวดล้อมของที่พักอาศัย และสภาพแวดล้อมสถานที่ทำงาน

1.3.2 ตัวแปรตาม คือ ความต้องการตามการรับรู้ของเด็กผู้ย้ายถิ่น ครอบคลุมความต้องการด้านร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านการศึกษา

1.3.3 พื้นที่ศึกษา เลือกบริเวณอำเภอเมือง จังหวัดระนองโดยใช้เกณฑ์พิจารณาจากความวิกฤตด้านจำนวนและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น รวมทั้งความเป็นไปได้ในการดำเนินการวิจัย

1.4 ข้อจำกัดของการวิจัย

1.4.1 กลุ่มตัวอย่างมีข้อจำกัดในด้านการใช้ภาษาจึงต้องใช้ล่ามและผู้ช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยมีวิสัยแก้ไขข้อจำกัดนี้โดย

- 1) การฝึกอบรมล่ามและคณะเก็บข้อมูล เพื่อทำความเข้าใจทั้งเนื้อหาและวิธีการ
- 2) การมีผู้ดำเนินการสนทนา 2 คน
- 3) การตรวจสอบข้อมูลร่วมกันเมื่อเสร็จสิ้นการสนทนากลุ่มแต่ละกลุ่ม

1.4.2 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กเล็ก อาจจะไม่สามารถบอกความต้องการของตัวเองได้ชัดเจนนัก ผู้วิจัยจะใช้วิธีศึกษาความคิดเห็นของพ่อแม่ แทนความคิดเห็นเด็กอายุต่ำกว่า 13 ปี

1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น

ความคิดเห็นของพ่อแม่เกี่ยวกับความต้องการด้านกายภาพและด้านจิตใจ เป็นการแสดงความเห็นแทนลูกที่มีอายุไม่เกิน 12 ปี อาจจะเป็นได้ทั้งความต้องการของเด็กโดยตรงหรืออาจจะเป็นความต้องการของพ่อแม่ที่ส่งผลต่อลูก โดยถือคามกรอบแนวคิดว่าการจะช่วยเหลือเด็กให้พ้นสภาวะยาก

ถ้าหากต้องช่วยพ่อแม่ของเด็กด้วย ส่วนความต้องการด้านการศึกษาเป็นการให้แสดงความคิดเห็นว่า
 ต้องการที่อยากให้อ่านได้เรียนอะไรบ้าง

1.6 นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

1.6.1 ผู้ย้ายถิ่นชาวพม่า หมายถึง ชาวพม่าที่เดินทางออกจากประเทศพม่าข้ามพรมแดนเข้ามา
 ู่ประเทศไทย ด้วยสาเหตุต่างๆ เช่น หนีภัยทางการเมือง การถูกกดขี่ รังแก ถูกเลือกปฏิบัติด้วยเหตุผล
 ทางชาติพันธุ์ ภัยพิบัติทางธรรมชาติ ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม และในสถานการณ์ปัจจุบันยัง
 รวมถึงผู้โยกย้ายด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ

1.6.2 เด็กต่างชาติ หมายถึงผู้ย้ายถิ่นที่มีอายุไม่เกิน 18 ปี

1.6.3 ความต้องการ หมายถึง สภาพปัญหา ความคาดหวัง

1.6.4 ความต้องการของผู้ปกครอง หมายถึงสภาพปัญหา ความต้องการหรือความคาดหวัง
 ต่างๆ ของพ่อ-แม่เด็ก ต่างชาติ ที่เกี่ยวข้องกับลูกที่มีอายุไม่เกิน 12 ปี

1.6.5 ความต้องการด้านกายภาพ (Physical need) หมายถึงสภาพปัญหา หรือสิ่งที่คาดหวังที่
 มีผลกระทบต่อร่างกาย ต่อประสาทสัมผัส เช่น ความร้อน หนาว เจ็บปวด เสียงรบกวน ความอดอยาก
 และอื่น ๆ

1.6.6 ความต้องการด้านจิตใจ (Mental need) หมายถึงสภาพปัญหา หรือสิ่งที่คาดหวังที่มีผล
 กระทบจิตใจ เช่น สภาวะกดดัน ความรู้สึกไม่มั่นคงปลอดภัย และอื่น ๆ

1.6.7 ความต้องการด้านการศึกษา (Education need) หมายถึงสิ่งที่คาดหวังเกี่ยวกับเรื่องการ
 จัดการเรียนการสอน การฝึกทักษะอาชีพ และพัฒนาการต่างๆ ครอบคลุมเรื่องการรูปแบบจัดการ เนื้อหา
 การสนับสนุน และอื่น ๆ

1.6.8 ระยะเวลาการทำงาน หมายถึงระยะเวลาที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทย

1.6.9 สภาพแวดล้อมชุมชน หมายถึง สภาพอาคาร บ้านหรือห้องที่อยู่อาศัย รวมทั้งสิ่งแวดล้อม
 ล้อมทางกายภาพอื่นในชุมชน ซึ่งในจังหวัดระนองมีเพียง 2 ระดับคือระดับปานกลางและระดับไม่ดีเท่า
 นั้น

1) ชุมชนสภาพแวดล้อมปานกลาง หมายถึง ชุมชนที่มีลักษณะที่พักอาศัยแข็งแรง
 แรเงาแดด ส่วนใหญ่เจ้าของเป็นคนไทย สร้างไว้ให้ผู้ย้ายถิ่นเช่า มีสาธารณูปโภค น้ำประปา ไฟฟ้า มีการ
 ดูแลเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูล

2) ชุมชนสภาพแวดล้อมไม่ดี หมายถึง ชุมชนที่มีลักษณะที่พักอาศัยไม่แข็งแรง
 แดแดด ผู้ย้ายถิ่นสร้างเป็นห้องขึ้นเอง คามได้ดูอาคารหรือคามชอกดึก ซึ่งเจ้าของเป็นคนไทยกันแบ่งเป็น
 ห้องเล็กๆ ไว้ให้เช่า ไม่มีบริการสาธารณูปโภค น้ำประปา ไฟฟ้าโดยตรงจากรัฐ

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ทราบความต้องการของเด็กต่างชาติชาวพม่า ที่เป็นประโยชน์แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดบริการและให้ความช่วยเหลือได้อย่างเหมาะสม
- 2) ทราบผลการผสมผสานการใช้เทคนิคการสนทนากลุ่มและเทคนิควิธีคิดในการประเมินความต้องการในบริบทข้ามวัฒนธรรม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย